

Ю. Г. БАРАБАШ

Юрій Григорович Барабаш, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

**АКТУАЛЬНЕ КОНСТИТУЦІО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
З ПРОБЛЕМАТИКИ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ***

Реальне місцеве самоврядування – це конкретний крок у напрямі подальшої лібералізації управління на місцях, пов'язаний з вирішенням проблем формування громадянського суспільства, посиленням захисту прав і свобод людини і громадянина, їх практичною реалізацією. Тому актуальність глибокого осмислення даного питання, з точки зору конституційного права, має не лише науково-методологічне і політико-ідеологічне, а й важливе практичне значення. Саме усвідомлення феномену місцевого самоврядування у повному обсязі дає можливість знайти адекватні напрями і форми розвитку демократії на сучасному етапі.

Теоретичне осмислення місцевого самоврядування сьогодні здійснюється за різними напрямами дослідницького пошуку. Слід констатувати, що останнім часом значно активізувався науковий пошук у муніципально-правовій сфері. Насамперед слід вказати фундаментальні роботи таких дослідників, як М. О. Баймуратов, С. Г. Серьогіна, М. І. Корнієнко, П. М. Любченко та ін. Аналіз багатьох наукових підходів до феномену місцевого самоврядування, а також відомих світовій муніципальній практиці конституційних моделей організації місцевої влади вказує, що місцеве самоврядування сприймається в різних аспектах: як система прав і свобод людини і громадянина; як право територіальної громади – жителів села, селища, міста самостійно вирішувати питання місцевого значення; як інститут громадянського суспільства; як специфічна форма народо-владдя та самостійний вид публічної влади; як інститут системи конституційного ладу тощо.

Автор рецензованої монографії обрав у якості предмета дослідження проблеми теорії та практики муніципальної влади в Україні, що становить один з ключових аспектів у концептуальному осмисленні проблем місцевого самоврядування. Тому, виходячи з цього, можна зробити висновок, що аналіз місцевого самоврядування через призму публічно-владних інститутів та процесів є актуальним напрямом конституційно-правових досліджень.

Такий теоретико-методологічний підхід дозволив автору не тільки дослідити феномен місцевого самоврядування з точки зору його виникнення, становлення, організації та функціонування в аспекті його розуміння як муніципальної влади, так і взаємодії з іншими інститутами публічної влади, насамперед, державною владою, а також інститутами громадянського суспільства. Адже саме аналіз місцевого самоврядування через призму діалектики взаємовідносин держави та громадянського суспільства дозволяє зробити висновок про їх взаємний вплив один на одного.

Насамперед, слід підтримати авторський підхід, згідно якого місцеве самоврядування є інститутом публічної влади, який проявляється у формі муніципальної влади. Це дало автору можливість сформулювати визначення поняття муніципальної влади, згідно якого муніципальна влада – це легітимне, визнане та гарантоване державою публічно-самоврядне волевиявлення територіальної громади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування щодо здійснення їх функцій і повноважень, спрямованих на реалізацію прав і свобод людини і громадянина та вирішення питань місцевого значення шляхом прийняття і реалізації правових актів у порядку, передбаченому Конституцією і законами України, а також нормативними актами місцевого самоврядування (С. 220).

Оригінальним є методологічний підхід автора щодо аналізу форм взаємодії органів держави й органів місцевого самоврядування як підсистем публічної влади (С. 221–240), на основі якого О. В. Батанов робить абсолютну вірний висновок, що муніципальна влада як вид публічної влади, має багато спільних основ і подібних ознак з іншим видом публічної влади – державною владою, при чому ці сторони зовнішнього прояву суспільного організму – самоуправлінські і державницькі начала – впливають у спільному руслі змін соціально-економічних і політичних процесів, синергетично переплітаючись і синтезуючись в єдиний інституціонально-нормативний комплекс публічної влади.

© Ю. Г. Барабаш, 2010

* Рецензія на кн.: Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: Монографія / Відп. ред. М. О. Баймуратов. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2010. – 656 с.

В умовах повільного розвитку місцевого самоврядування закономірним є висновок автора про те, що сучасний етап політико-правового розвитку української держави характеризується протиборством тенденцій централізації та децентралізації, в основі яких – об'єктивні передумови, та фактори (з одного боку, становлення демократичної соціально-правової держави, в якій народ здійснює свою владу, в тому числі реалізуючи своє право на місцеве самоврядування, з іншого боку, необхідність збереження, особливо в умовах конституційної кризи та сучасної політичної нестабільності, державної цілісності, республіканського устрою, єдиного економічного та правового простору), та суб'єктивні фактори, багато у чому пов'язані не тільки з проблемами перехідного періоду, а й з відсутністю наукової концепції, загально визнаних підходів до вирішення проблеми гармонізації тенденцій централізації та децентралізації (С. 285).

Як позитив монографічного дослідження О. В. Батанова слід відзначити й авторську позицію, згідно якої формування інститутів громадянського суспільства в демократичних державах, особливо становлення інститутів місцевого самоврядування, об'єктивно викликає появу все більш складних і багатогранних політичних, економічних, соціальних, культурних і інших завдань, однак роль держави в їх вирішенні має поступово зменшуватись за рахунок посилення місцевого самоврядування. На наш погляд, здійснюючи виважену та цілеспрямовану політику у сфері місцевого самоврядування, держава визначально має готувати «грунт» для такого самообмеження у майбутньому. Розвинене місцеве самоврядування закономірно перебирає на себе більшість завдань, які турбують пересічного жителя, розвантажуючи державу від виконання невластивих її природі справ – питань місцевого значення, що, як раз, і сприятиме задоволенню основних потреб людини та гарантування її конституційних прав і свобод.

У той же час, монографічне дослідження О. В. Батанова містить деякі положення, які є спірними або носять дискусійний характер.

Звертає на себе увагу достатньо полемічна теза автора про те, що «в основу сучасного вчення про публічну владу в Україні варто покласти ідею щодо форм, видів та рівнів публічної влади, зокрема... трьох видів публічної влади (публічна влада Українського народу, державна влада та муніципальна влада)...» (стор. 60). Зрозуміло, що першоосновою функціонування сучасного конституціоналізму є визнання та гарантування установчого характеру влади Українського народу, як носія всієї публічної влади. На наявність у суверена такої установчої влади неодноразово вказував у своїх рішеннях Конституційний Суд України. Тому безсумнівно, що феномен установчої влади має бути належним об'єктом дослідження публічно-правової науки. Натомість наскільки доцільним є протиставлення державної влади установчій владі народу і виокремлення у правосуб'єктності суверена виключно «установчої» складової? Це, на наш погляд, значним чином применшує значення народовладдя як основи сучасного конституційного ладу. Тому краще говорити про державну владу та місцеве самоврядування як різновиди існуючої в межах країни публічної влади (про що, до речі, автор неодноразово стверджує при аналізі феномену муніципальної влади).

По-друге, автором робиться достатньо слушна думка з приводу розширення переліку осіб, які входять до складу такого важливого суб'єкта муніципальної влади, як територіальна громада, за рахунок включення іноземців та осіб без громадянства: «територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади, який являє собою спільність фізичних осіб...» (С. 299). О. В. Батанов аргументує цю позицію тим, що, по-перше, згідно ст. 26 Конституції України, іноземці користуються тими самими правами, що і громадяни України. Другим аргументом є те, що згідно із Законом України «Про органи самоорганізації населення» носієм «самоорганізаційних» прав є «жителі», до складу яких входять всі фізичні особи, які на законних підставах проживають на відповідній території, незалежно від громадянства. Зрозуміло, що для європейського конституціоналізму немає жодних складностей у визнанні за іноземцями права на участь у вирішенні питань місцевого значення в межах тієї громади, до якої вони належать, виходячи із місця свого проживання. Це чітко впливає із концепції єдиного громадянства ЄС для всіх осіб – громадян країн, що входять до складу цього утворення. І зрозуміло, що подібний підхід має бути в майбутньому прийнятний і українським законодавцем. Адже малозрозумілим є те, чому громадянство має впливати на можливість особи самостійно чи через представницькі органи самоврядування вирішувати питання комунального господарства, діяльності дошкільних закладів, забудови територій та інші питання, які мають суто місцеве значення та не містять політичного (у загальнодержавному значенні) підтексту. Натомість, яким чином на сьогодні, зважаючи на припис ч. 2 ст. 5 Конституції, можна стверджувати, що особи, які не охоплюються поняттям «Український народ» (тобто іноземці та апатриди) можуть мати ті ж самі права у муніципальній сфері, що і громадяни України? Більш того, на заваді остаточного утвердження запропонованого автором розуміння категорії «територіальна громада» стоїть і припис ч. 1 ст. 38 про належність виключно громадян України права обирати та бути обраними до органів місцевого самоврядування (до речі, сам автор також акцентує на цьому увагу). Тому, в даному випадку, безперечно, що висловлена пропозиція заслуговує на підтримку, однак при цьому мала би бути запропонована інша аргументація, особливо в частині втілення цієї ідеї у життя саме через конституційні механізми.

Однак, означені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер та в цілому не впливають на позитивну оцінку рецензованого монографічного дослідження О. В. Батанова, яке, безумовно, є важливим внеском у вітчизняну муніципально-правову науку.

І. А. БЕЗКЛУБИЙ

Ігор Анатолійович Безклубий, завідувач кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**РЕЦЕНЗІЯ
на збірник наукових праць
«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»***

Сучасний стан функціонування національних правових систем світу характеризується гармонізацією та уніфікацією основних її елементів. І саме тому правова система як наукова юридична категорія є об'єктом ретельної уваги та дослідження науковців. У збірнику наукових праць опубліковано статті провідних правознавців, молодих вчених, аспірантів і студентів України, Росії, Білорусії, Угорської Республіки, у яких зокрема аналізуються теоретичні та практичні проблеми сучасного стану розвитку та правової системи України. Розглядаються теоретичні проблеми розвитку окремих елементів правової системи України, досліджується місце національної правової системи серед правових систем сучасності. Поряд з цим, досліджуються актуальні питання механізму розвитку та функціонування національних правових систем світу, нагальні проблеми та перспективи реалізації конституційної реформи в Україні, актуальність та необхідність внесення змін до Конституції України, основні тенденції розвитку системи приватного права в Україні, підвищення ролі права в боротьбі зі злочинністю, міжнародні стандарти щодо боротьби зі злочинністю та ін. Актуальні та важливі проблеми функціонування правової системи України на сучасному етапі викликали активне обговорення на сторінках збірника, який виданий Київським університетом права НАН України за результатами проведення міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України». Адже, концепція поєднання фундаментальних теоретичних досліджень у сфері права, залучення до наукових досліджень молодих вчених, аспірантів та студентської молоді вимагає необхідності апробації отриманих знань та обміну науковими ідеями.

Ю. М. БИСАГА

Юрій Михайлович Бисага, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри Ужгородського національного університету, директор Інституту держави і права країн Європи

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ РЕФЕРЕНДНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ТА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ*

Важливого значення для національного державотворення та правотворення набувають проблеми, пов'язані з реальним утвердженням принципів демократії та верховенства права, формуванням гармонійно розвиненого громадянського суспільства та правової держави. Разом із тим, нині є цілком очевидним, що лише декларування цих принципів, без створення належних юридичних механізмів їх реалізації та без формування умов для дієвості цих механізмів, не матиме успіху. До того ж, утвердження ідей і ідеалів демократії є неможливим за умов ігнорування державотворчого та правотворчого потенціалу референдумів.

Нині є цілком очевидним, що за майже дев'янадцять років незалежності в Україні утвердилися демократичні цінності. Людина, її життя і здоров'я, права і свободи та їх гарантії визначили зміст і спрямованість діяльності Української держави. Отримало свою реалізацію конституційне право громадян України на участь у всеукраїнському та місцевих референдумах (ст. 38 Основного Закону): з 1991 р. по 2010 р. в Україні відбулося два всеукраїнські референдуми (1991 і 2000 рр.) і 150 місцевих референдумів. Утім, стверджувати про ефективність застосування інституту референдумів в Україні та значущість їх результатів на перебіг державного будівництва та місцевого самоврядування не доводиться. За виключенням всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., який власне і легітимізував незалежність України і сприяв визнанню її міжнародної правосуб'єктності.

Не викликає сумнівів, що однією з причин нереалізованості потенціалу референдумів і референдної демократії є застарілість Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р., який визнано Конституційним Судом України чинним лише в тих нормативних положеннях, які не суперечать Основному Закону. І ця проблема нині усвідомлюється не лише вченими-конституціоналістами, а й політичними та державними діячами, експертами у сфері демократії та прав людини.

© І. А. Безклубий, 2010

* Рецензія на кн.: Сучасні проблеми правової системи України: Зб. наук. праць / Редколегія: Ю.С.Шемшученко, Ю.Л.Бошицький, С.В.Бобровник, О.В.Чернецька, О.І.Мацегорін, З.А.Тростюк, С.І. Юшина, – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – 542 с.

© Ю. М. Бисага, 2010

* Рецензія на кн.: *Оніщук М. В.* Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики: Монографія / М. В. Оніщук. – К.: Видавництво Європейського університету, 2009. – 450 с.

Більше того, у 2010 р. народні депутати України здійснили чималі зусилля щодо удосконалення референдного законодавства України. Зокрема, йдеться про прийнятий 3 червня 2010 р. у першому читанні законопроект про всеукраїнський референдум, внесений н.д. Д. Ю. Шпенювим (реєстр. № 6278 від 29.04.2010 р.), а також аналогічні законопроекти, внесені на розгляд парламенту н.д. Ю. Б. Ключковським (реєстр. № 6278-1 від 21.04.2010 р.) і н.д. В. І. Коновалюком (реєстр. № 6278-2 від 26.04.2010 р.). Науковці не лише підтримують і вітають відповідні законодавчі ініціативи, а й усвідомлюють необхідність належного теоретико-методологічного забезпечення референдумів, референдної демократії та нового референдного законодавства.

У першу чергу, заслуговує на увагу проблематика створення особливих умов, певного правового режиму, найбільш сприятливого для проведення конструктивних всеукраїнських і місцевих референдумів. Разом із тим, відповідний конституційно-правовий режим вимагає свого фундаментального наукового дослідження. Таке дослідження на сьогодні здійснене у монографії Миколи Васильовича Оніщука «Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики» (К., 2009 р.).

Монографічне дослідження Миколи Васильовича Оніщука щодо конституційних основ референдної демократії є першою науковою роботою, присвяченою цій актуальній і своєчасній для України проблематиці. Незважаючи на те, що споріднені проблеми, а саме – референдумів і безпосередньої демократії загалом, неодноразово ставали предметом наукових досліджень таких українських правознавців, як М. О. Баймуратов, Ю. Г. Барабаш, М. І. Козюбра, В. П. Колісник, А. М. Колодій, О. Л. Копиленко, В. В. Кравченко, Л. Т. Кривенко, О. В. Марцеляк, В. Ф. Мелашенко, М. П. Орзіх, В. Ф. Сіренко, М. І. Ставнійчук, О. Ю. Тодика, Ю. М. Тодика, В.Л. Федоренко, О. Ф. Фрицький, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко, М. В. Цвік, Л. П. Юзьков, О. І. Ющик й ін., питання конституційної теорії та практики референдної демократії не ставало раніше предметом юридичної науки.

У своєму дослідженні М. В. Оніщук визначає кваліфікуючі ознаки та юридичні властивості референдної демократії, обґрунтовує комплексну методологію досліджень цього виду конституційно-правового режиму (С. 43-74 монографії) та розкриває принципи його функціонування (С. 74-102). Результати відповідних досліджень дозволили М. В. Оніщуку зробити висновок, що референдна демократія – це самостійний вид конституційно-правового режиму (франц. *regime*, від лат. *regimen* – управління, керівництво), представлений системою встановлених Конституцією і законами України легітимних, найбільш сприятливих умов, способів і методів безпосередньої реалізації народного суверенітету у формі ініціювання, організації та проведення референдумів, а також реалізації їх рішень (С. 38 монографії). Саме цей концепт референдної демократії став предметом інших розділів і підрозділів рецензованої монографії.

Так, самостійний розділ монографії присвячено проблемам походження референдної демократії, періодизації основних етапів її генезису, а також типології референдної демократії в світі та ідентифікації перспективної вітчизняної моделі референдної демократії з поміж інших типів цього виду народовладдя. Зокрема, М. В. Оніщук формулює положення про те, що основними передумовами формування референдної демократії є становлення референдної ідеології, розвиток й удосконалення референдного законодавства, формування правових механізмів реалізації референдної демократії. До інших, додаткових передумов формування референдної демократії, вчений відносить розвиток усіх сфер суспільного і державного життя в країнах, де відбувся генезис референдної демократії (політичні, економічні, соціальні, культурні, інформаційні й інші фактори)

Беззаперечним здобутком рецензованої монографії є виявлення вченим «географія» найбільш поширених на сьогодні у світі типів референдної демократії. Так, на думку М. В. Оніщука, основними моделями референдної демократії є: «швейцарська модель» (Швейцарія), «французька модель» (Франція, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та ін.), «американська модель» (США), «італійська модель» (Італія), «іберійська модель» (Іспанія, Португалія), «британська модель» (Велика Британія), «скандинавська модель» (Данія, Норвегія, Швеція), «балтійська модель» (Естонія, Латвія), «постсоціалістична модель» (Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія), «балканська модель» (Боснія і Герцеговина, Сербія, Хорватія, Чорногорія), «пострадянська модель» (Грузія, Казахстан, Киргизія, Молдова, РФ, Україна та ін.), «латиноамериканська модель» (Болівія, Бразилія, Венесуела, Колумбія, Чилі та ін.), «австралійська модель» (Австралія, Нова Зеландія), «африканська модель» (Бенін, Гана, Джибуті, Єгипет, ПАР і ін.), «азійська модель» (Камбоджа, Південна Корея, Сирія), «ісламська модель» (Іран, Марокко та ін.), та власне новітня модель «референдної демократії ЄС» (Європейський Союз).

Окремий розділ рецензованої роботи присвячений системі референдної демократії, зокрема, проблемам класифікації та систематизації цього виду народовладдя та характеристиці юридичної природи, виявлених М. В. Оніщуком різновидів референдної демократії. Слід погодитись із правознавцем, що під класифікацією (від лат. *classis* – розряд і *sicatio* від *sacio* – здійснюю, роблю) референдної демократії слід розуміти комплексний теоретико-методологічний процес, спрямований на виявлення системи супідрядних і взаємоузгоджених між собою критеріїв диференціації цього виду демократії, застосування яких дозволить виявити цілісну модель системи референдної демократії в Україні, представлену такими видами: 1) за сутністю (походженням) режиму референдної демократії: а) ініціативна (факультативна), б) обов'язкова; 2) за предметом: а) конституційна, б) законодавча, в) ратифікаційна; 3) за юридичними наслідками: а) імперативна, б) консультативна; 4) за часом застосування стосовно процедури парламентської правотворчості: а) дозаконодавча, б) законодавча, в) післязаконодавча (ратифікаційна); 5) за територією застосування референдної демократії: а) загальнонаціональна, б) місцева (локальна). Зазначені види референдної демократії та їх групи є структурними елементами багаторівневої системи референдної демократії в Україні.

Класифікація та наступна систематизація основних видів референдної демократії дозволили М. В. Оніщуку обґрунтувати висновок про те, що система референдної демократії в Україні – це історично сформована та закріплена в Конституції та законах України система взаємозумовлених і взаємопов'язаних між собою усталеними доктринальними, функціональними, структурними й іншими юридичними зв'язками видів і груп рефе-

рендної демократії, скерованих на забезпечення найсприятливішого конституційно-правового режиму для безпосередньої реалізації народного суверенітету та публічної влади територіальних громад на референдумах

Монографія М. В. Оніщука має й серйозне практично-прикладне значення, оскільки у ній, в якості Додатку, вміщений законопроект «Про всеукраїнський референдум», розроблений за ініціатииви М. В. Оніщука в 2009-2010 роках на виконання завдань, покладених на Міністерство юстиції України. Більшість положень цього Законопроекту були враховані в законопроекті про всеукраїнський референдум, внесений на розгляд парламенту н.д. Д. Ю. Шпенювим (реєстр. № 6278 від 29.04.10) та проголосований 3 червня 2010 р. у першому читанні.

Узагальнюючи, слід висловити високу оцінку рецензованій монографії М. В. Оніщука «Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики» та висловити переконання в її важливості для науковців, викладачів, аспірантів, магістрів, студентів і всіх, хто цікавиться актуальними проблемами теорії та практики сучасного конституційного права України.

О. В. ПЕТРИШИН

Олександр Віталійович Петришин, доктор юридичних наук, професор, академік АПРН України, Віце-президент АПРН України, завідувач кафедри Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

НОВАТОРСЬКА НАУКОВА РОБОТА В СФЕРІ ТЕОРІЇ ПРАВА*

Найважливішим питанням реформування державно-правових інституцій України є реформування національного права в контексті забезпечення його дієвості та ефективності. Вирішення цієї проблеми вимагає адекватного дослідження питань праворозуміння, правового регулювання, джерел права, правотворчості, ролі права в досягненні компромісу та вирішенні правових конфліктів, правової культури та правового нігілізму, з метою наповнення вітчизняної юридичної науки новими ідеями в цій сфері.

Незважаючи на підвищений інтерес юридичної науки до ряду проблем ефективності права та правового регулювання, відчувається недостатність в їх науковому та правовому забезпеченні, є гостра потреба у виданнях, що мають теоретичні, методологічні та практичні засади розуміння і вдосконалення дії права та ефективності правового регулювання. З огляду на це, принципового значення набуває необхідність наукового вивчення питань теорії та методології дії права. Відповідні наукові дослідження проблематики дії права мають повною мірою забезпечити формування дієвого та ефективного права. У цьому плані колективна монографія «Дія права: інтегративний аспект» (відп. ред. Н. М. Оніщенко), не маючи аналогів у вітчизняній юридичній науці, комплексно розкриває проблематику теоретичного розуміння дії права та питання практичної реалізації дії права в сучасних умовах.

Зазначена монографічна робота розв'язує низку науково-правових проблем дії права та є першим науково-правовим дослідженням в Україні пострадянської доби, яка присвячена вивченню проблем теорії та практики дії права.

Науковою новизною і здобутком авторів монографії є те, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено всебічний аналіз теоретико-правового та практичного аспектів дії права, зокрема таких питань як розуміння права та аналіз дії права, методологічні засади правового регулювання і правового впливу, теоретичні основи джерел права, вдосконалення правотворчості, встановлення ролі права в досягненні компромісу та вирішенні правових конфліктів, проблематика захисту прав і свобод людини у сфері дії права, співвідношення права, правового нігілізму та правової культури. Ключовою та новаторською особливістю монографічного дослідження є те, що в роботі авторами зроблено спробу дослідити питання дії права як багатоаспектної проблеми в контексті теоретичних, практичних та методологічних засад.

Монографічне дослідження ґрунтується на аналізі праць вітчизняних та зарубіжних учених, а також спирається на досить значну теоретичну джерельну базу та нормативно-правовий масив, на підставі чого авторами надаються аргументовані логічні висновки, створюється власна система основних понять і категорій, надається їх значення. Дослідження проведене на основі знань теорії права, філософії та філософії права, наукового доробку провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, здобутків інших галузей науки.

Сформульовані в рецензованій роботі положення і наукові висновки також мають важливе практичне значення, оскільки вони обґрунтовані на базі аналізу практики правотворчості, дії права та правового регулювання, а також підкріплені аналізом наукових джерел.

Безумовний науковий інтерес у монографічній роботі становлять обґрунтовані авторські підходи до характеристики явища дії права, з одного боку, як фактору забезпечення мети правового регулювання суспільних відносин, а з іншого боку, як основи розбудови правової держави. Окрім того, новаторським у науковому плані є дослідження питань права в контексті сучасних теорій праворозуміння, а також права у його вузькому та широкому розумінні, ідей природного права та меж його дії. Окремо слід позитивно відзначити спроби авторів

© О. В. Петришин, 2010

* Рецензія на кн.: Дія права: інтегративний аспект: Монографія / Відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Юридична думка, 2010. – 360 с.

розв'язати з теоретичного та практичного боку питання ролі права в досягненні компромісу та вирішенні правових конфліктів; вдосконалення правотворчості та підвищення рівня правової культури як фактору забезпечення дії права.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що рецензована наукова праця є самостійним науковим дослідженням питань теорії, практики та методології дії права й ефективності правового регулювання. Наведені у роботі практичні пропозиції є інструментом підвищення якісного рівня права та ефективності правового регулювання.

Позитивно оцінюючи проведені дослідження, разом з тим відзначимо, що сьогодні є потреба глибше досліджувати й використовувати наукові здобутки та практичний досвід європейських держав у сфері теоретичного розуміння дії права та його практичного вдосконалення. Це є важливим для подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства та механізмів реалізації права в контексті курсу України на європейську інтеграцію та поглиблення міжнародної співпраці, що потребує гармонізованого правового регулювання суспільних відносин. Звичайно, висвітлити всі аспекти досліджуваної проблеми в одному виданні неможливо, тому зазначене зауваження не впливає на високий науково-практичний рівень монографії.

З огляду на високий науковий і практичний рівень монографічної роботи та серйозний науковий потенціал і актуальність досліджуваної проблематики, сподіваємось на продовження авторами монографії наукових досліджень питань дії права, що матиме важливе як теоретичне, так і практичне значення в умовах переходу українського суспільства до демократичного способу життя, ствердження засад правової та соціально-орієнтованої держави, формування громадянського суспільства.

О. Г. МУРАШИН

Олександр Геннадійович Мурашин, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, директор Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

РЕЦЕНЗІЯ

на збірник матеріалів конференції
«Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні»*

Сучасний стан розвитку суспільних відносин в Україні характеризується стрімкими перетвореннями та змінами, які, у свою чергу, потребують нормативно-правового регулювання на законодавчому рівні. Сьогодні Україна стоїть перед необхідністю проведення фундаментальних реформ у різних сферах, зокрема, правовій, політичній, соціальній, економічній, результатом яких має стати забезпечення оптимального функціонування суспільства, зокрема, покращення соціальних стандартів, прискорення реалізації євроінтеграційних прагнень тощо. При цьому, особлива роль відводиться правотворчості, яка покликана максимально повно відповідати назрілим потребам суспільного розвитку, його об'єктивним закономірностям, бути науково обґрунтованою і використовувати досягнення науки та практики.

Нещодавно вийшов друком збірник матеріалів науково-практичної конференції «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні», яка проходила в Київському університеті права НАН України. Зміст збірника матеріалів конференції та її проблематика, послідовність викладу матеріалу дають змогу поглибити знання з питань правотворення в сучасних умовах державно-правової реформи та отримати чітке уявлення про теоретико-правові та методологічні проблеми правотворення, проблеми правотворення в окремих сферах конституційного, цивільного, господарського, кримінального та інших галузей права, проблеми реалізації норм міжнародного права в національному законодавстві України.

У збірнику матеріалів автори послідовно доводять думку, що без докорінних змін у системі законодавстві України неможливий подальший розвиток держави та суспільства, у напрямку формування громадянського суспільства та розбудови правової держави в цілому. Більше того, започатковані в державі соціально-економічні перетворення, правова, судова та адміністративна реформи мають базуватися на сучасних методологічних і теоретичних засадах державотворення та правотворення, тобто потребують наукового обґрунтування. У зв'язку з цим значно збільшується роль і значення для розвитку держави і права наукових розробок проблем сутності, природи та значення інститутів правоутворення, правотворчості та законодавчої діяльності в контексті забезпечення верховенства права.

Отже, збірник матеріалів конференції, до якого ввійшли праці провідних вчених та молодих науковців, є значним здобутком вітчизняної юридичної науки та буде цікавим і корисним для студентів, викладачів, юристів-практиків.

© О. Г. Мурашин, 2010

* Рецензія на кн.: Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні. Матеріали науково-практичної конференції. – 29 квітня – 1 травня 2010 р. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. – 500 с.